

ROBERT KREEM

**EESTLUS JA SELLE ÜHISKONDLIK
ARENDAMINE**

TEOREETILISI JA PRAKTILISI LÄHTEKOHTI

Toronto, 2005

SISUKORD

Sissejuhatus

I. Järeldusi ja soovitusi

II. Inimene ja eestlus

Inimene ja ta areng

Eestlus ja selle defineerimine

III. Mida õpetab kutseline sotsiaaltöö inimeste ja kogukondade arendamisest

Sotsiaaltöö kontseptsioonid ühiskonna arendamiseks

Ühiskonna arendamise mudelid

Protsess-plaanimine

Sotsiaalne arendamine

Naaberkondade arendamine

Võimete sihipärane arendamine

Sotsiaalne aktsioon

Juhtimisstiilid

IV. Suurüritused kui rahvuslikud taimelavad ja jõujaamad

V. Tulevik on meie teha

Lisaviiteid ja väiteid

Sissejuhatus

Selle kirjutise pealkiri ja sisukord ütlevad, millest tekstis juttu. Teisisõnu, mis on eestluse mõiste ja selle arendamise meetodid, eriti vabatahtlikus ühiskondlikus tegevuses, mida kutsutakse nüüd ka kolmandaks sektoriks riigivõimu ja majanduse kõrval.

Avaldatud väited on mõeldud taustadokumendiks küsimuse edaspidisel arutamisel ja vajalike otsuste tegemisel. Sellepärast on öeldu väljendatud võimalikult lühidalt, et ka aktiivsed inimesed seda lugeda saaksid. Lühike tekst võimaldab faktide kiiret kõrvutamist ja kutsub lugejat lisama täiendavat teavet või erinevaid vaateid artiklite, trükiste, referaatide ja arutlusgruppide kaudu.

Kiire eestlaste arvu kahanemine globaalselt lisab küsimusele erilise tõsiduse ja vastutustunde ühiste sammude ettevõtmiseks.

Eesti keelt on kodumaal täiendatud paljude kaunikõlaliste sõnadega. Siinses töös on palju kasutatud sõnu nagu *grupp*, *tiim* ja *kommunikatsioon*. Eestis kasutatakse *grupi* asemel *rühma*. Sajad tuhanded skautlikud noored ja sõjaväelased näevad *rühmas* 30-40 isikut, *gruppi* defineeritakse aga kahe või rohkema isikute koguna. Sotsiaalteadlased peavad kaheksat isikut ideaalseks *gruppi* suuruseks efektiivse osalemise seisukohalt. *Tiimi* nimetuse all kasutatakse Eestis *meeskonda*. Aga kuidas naised sellega lepidavad?

Selle töö on läbi lugenud ja kommentaare teinud endine Toronto Ülikooli Tervise ja Kehalise Kasvatuse dekaan ning Tartu Ülikooli audoktor Jüri Daniel, kelle doktoritöö üheks temaks oli juhtimise teooria, mis tihedalt seostub ka ühiskondliku arendamisega.

Eesti mittetulundusühenduste olemasolule ja tegevusele juhtis tähelepanu endine Eesti Televisiooni toimetaja Ülle Puusep. Ta kõneles Moskva Ülikooli endise professori ja Eesti Riigikogu esimehe dr. Ene Ergmaga kaua aega selles kirjutises tõstatatud rollide laiendamise küsimusest. Väärtuslikke kommentaare vabatahtlikus sektoris toimuvast poliitika- ja kultuuritööst tegid E.V. aupeakonsul Kanadas Laas Leivat kui kauaaegne ühiskonnategelane ja Eestlaste Kesknõukogu Kanadas esimees Avo Kittask, kes on tuntud ka väljapaistva solisti ja mitme suure ürituse organisaatorina. Üldraha seisukohalt Kanadas tegi kommentaare ajakirjanik Erik Purje. Teksti avaldamiseks oma kommunikatsioonisüsteemis ja lõppredaktsiooniks tuli appi Eesti Rahvusraamatukogu Tallinnas. Tänu kõigile.

See kirjutis on lõppsõna ka mu enese varasematele eestluse elujõu teemalistele artiklitele, raamatutele, kõnedele ja referaatidele. Mu 82 eluaasta sisse on mahtunud aktiivset tegevust erinevatel ühiskondlikel tööpõldudel. Ka õpingud Eestis, Saksamaal, Kanadas ja USAs on olnud seotud paljude vaatekohtadega, mis aja möödumisel on rohkem süsteempärasele terviklikule mõttele teed valmistanud. Olen tänulik ka oma vaimsetele sünnitajatele ja tegevuskaaslastele.

ESTOdele eelnenud Põhja Ameerika Eesti Päevade algatamise koosoleku 50. juubeliaastal 2005
Autor

I. JÄRELDUSI JA SOOVITUSI

Inimese ja ta personaalsuse juured lasuvad bioloogilistes ja ümbruslik-kultuurilistes tegurites. Nii on C. Kluckhorni ütluse kohaselt iga inimene teatud mõttes nagu kõik inimesed, nagu teatud inimesed ja nagu ei ükski teine inimene. Ümbrust defineeritakse kui olukorda, milles elatakse. Kultuuri nimetatakse laiemas mõttes elulaadiks, tsivilisatsiooniks, mis haarab ka tõekspidamisi, kunstilisi ja materiaalseid produkte ning sotsiaalseid institutsioone. Seda nähakse ka kui ühiskonna loova mõtte ja sellest tuleneva tegevuse vaimsete ja aineliste tulemuste kogumit. Kultuuri definitsioone on kirjutatud sadu. Kanadas uuris riiklik komisjon kolm aastat kultuuri küsimust ja järeldas lõpuks, et kultuur on laiemas mõistes sama, mis üksikindiviidile personaalsus.

Eestluse teoreetikud ja loovinimesed on suurt rõhku pannud rahvuslikule loominguale, mis on ka igati õigustatud. Selle kirjutise autor väidab, et selle kõrval on veel teine tähtis tegur eestluse arendamiseks - probleemide lahendamine ja selles osalemine. Iga inimene ja rahvas tahab juba pärilikult midagi olla ja millekski saada. Inimestega tegelevad teadused on täis MINA ja MEIE vaimse kirjeldusi. Eesti Vabariigi sünd ja areng on saanud võimalikuks iseolemise, isetegemise ja iseosalemisega. Muidu poleks ta ju üldse meie riik. Kui mõtleme isiklikult oma elule, siis seal domineerivad oma asjad. Suured elamused on seotud kaasategemisega. Laulupeod, teised suurüritused ja projektid, milles oleme osalenud rohkem kui pealtvaatajatena, on jäänud hingepõhja elama ja sealt uusi algatusi sünnitama.

Lääneriikide eestlased, kes Eesti kommunistliku okupatsiooni ajal aktiivselt vabaduse taastamise ja kultuuri säilitamise eest võitlesid, näevad, et pärast vabaduse tulekut nende roll on muutunud väikeseks ja teinud edaspidise tegevuse ebalevaks. Tuleb leida uusi rolle ja uusi osalemisvõimalusi suures eestluse ühisasjas.

Eesti keele ja meele vaikne vähenemine, eriti laiali paisatuna uutes elukohamaades, nõuab üldrahvuslikult uusi initsiatiive. Segaabielude arv on liiga suur. Kolmanda sektori tegevusest Eestis on väljaspool vähe kuulda.

Üks Eesti ühiskonnategelane leiab, et Eesti külad ja linnad tulevad alkoholismist ja joomisest vabastada. Vastasel korral laseme ise perekondadel hävineda ja tuleviku kandjaisse, lastesse tekitada psüühilisi haavu. Tõepoolest, traditsioonilistele tegevusmeetoditele tuleb appi võtta ühiskondlikud tugigrupid, kuid võidu saamiseks on vaja just probleemides olejaid ise pahede vastu võitlema panna.

Selliseid küsimusi on veel palju. Nende lahendamise võti on eestluse ja selle elujõu mõistmises teoreetiliselt ja praktiliselt. Aktsepteerida tuleb seda, et eestlus on meie omakultuuripärane tegevus. Ilma tegevuseta ei oleks meil midagi. Tegevus eeldab omakorda süsteempärasust ja süsteeme, et seda efektiivseks vahendiks muuta igapäevastes ja kaugete ulatuvamateks kaalutletud pürgimustes. Nii jõuame lõpuks äraproovitud ühiskondliku tegevuse praktika ja strateegiate kasutamise juurde, milles oluline roll lasub juhtisikute õlgadel.

Mis on siis praktilised lahendused eestluse kui terviku võime ja dünaamika suurendamiseks?

1. Tuleks luua algatusgrupp esitatud ja arutlustes üles kerkinud mõtete elluviimiseks. Selle tuumik peaks asuma Eestis kui eesti kultuuri kodumaal.
2. Eestluse sisemiseks suunamiseks teoreetiliselt ja praktiliselt korraldada Eestis globaalne eesti tegevuse arendamise teemaline seminar koos külaskäikudega mitmesugustesse Eesti institutsioonidesse. Tuleks püüelda jaotada osalejad võimalikult paljudesse huvigruppidesse, et oma kogemusi ja arvamusi teistega jagada. Arutlused peaksid haarama nii eestlust tervikuna kui ka lokaalseid vajadusi ning jõudma mingi tegevuse väljunditele. Pärast seminari paluda osavõtjaid oma kodukogukonda tagasi jõudes mingi eestluse edendamise projekt käima panna või sellekohast tegevust aktiveerida. Kas seda on võimalik peatselt teostada?
3. Teadliku eestluse kujundamiseks on vajalik tegevuse arendamise mudel, mis stimuleerib inimesi ühiskondlikus töös globaalselt osalema. Tähtis on rõhutada eestluse tervikluse süsteemi, mis haarab inimesi mitte üksnes geograafiliselt, vaid ka meie kultuurilist mosaiiki funktsionaalselt – eestluse sisu, püüdlusi, nägemusi, loomingut, usku, jõudu ja vaimseid võitlusvälju. Nende sihtide saavutamise vahendiks või jõujaamaks saab olla vaid selleks kujundatud suurüritus, Estoniaad või Eestluse elujõupäevad, mis toimuks eri asukohtades Eestis. Laulu- ja tantsupeod on kasvanud suureks ja noorus vajab nende suurürituste vahel midagi muud. Kuna VII Ülemaailmsed Eesti Päevad – ESTO 96 toimus oma peaüritustega Tallinnas, võiks uus üritus toimuda nüüd Tartus, kust algasid ka üldlalupeod ja mis on saanud meie kultuuri ja nooruse linnaks.
4. Jätkata eestluse elujõu kongresside korraldamist teatud ajaperioodi järel ja teostada muid ühisprojekte vastavalt vajadustele.
5. Uus eestluse elujõu keskus või struktuur peaks saama tõeliselt meie vabategevuse rahvuslikuks keskuseks igakülgse kommunikatsiooni ja tegevuse arendamisega komiteede, toimkondade ja töögruppide võrgustiku kaudu üle maailma. Nüüdne

arvutite rohkus loob eeldused kiireks ühenduseks suurte kauguste taga, ilma et tingimata kaugelt koosolekuile peab sõitma.

Uued initsiatiivid kasvatavad meie rahvuslikku vaimu, tegevusvalmidust, teadmisi organisatsioonilisest ettevõtlusest, kolmanda sektori osatähtsust Eesti riiklikes ettevõtmistes, riiklikele ja ühiskondlikele algatustele oma nõu ja jõuga kaasaaitamist, mis on seotud rahva sisemise kasvu ja jõupotentsiaali suurendamisega ja eelkõige ühiste koondavate tähiste seadmise ja rollide uuendamisega üksteist toetavas töös. Eesti keele ja kultuuri miljöö aitab väliseestlasi rohkem siduda endid oma rahvusliku pärandiga ja kodueestlasi mõista elu võõraste rahvaste keskel.

II. INIMENE JA EESTLUS

Inimene ja ta areng

Eestluse otsing viib meid esmalt inimese füüsiliste ja vaimsete võimete juurde, mis uuele inimesele sünniga kaasa on antud.

Esiteks koosneb inimene **bioloogiliselt** pärilikkuse alasteemist. Pärilikkuse kaudu antakse edasi inimese füüsilised omadused, intellekti ulatus ja psühholoogilised kalduvused. Tänapäevased teadmised geenidest aitavad meid lähemalt mõista ka rahvaste omadusi.

Kultuur on selle kõrval õpitud omadus, mille õppeväljaks on kodu ja ümbrus. Oleme seega kõik sündinud mingisse kultuuri oma väärtuste, normide ja traditsioonidega. Kuna kultuuri samastatakse ka üksikindiviidi personaalsusega, mida juba alateadlikult igaüks püüab kaitsta ja hoida, siis on selles ka rahvaste säilimise ja arendamise esimene meelespea.

Inimese isikupärasus, mina ise, areneb välja nende kahe suure teguri vastastikustes mõjutustes peamiselt hinge sisestatud kogemuste tõlgendamise kaudu.

Kõikidel inimestel, vaatamata rahvuslikule kuuluvusele, on oma **põhivajadused**, millest on välja arenenud **rahvusvahelised inimõigused**. Inimeste põhivajaduste ja -õiguste mõistmises ja rakendamises on meie tänapäevase maailma suuremaid väljakutseid.

Süsteemide teooria on fookusse toonud süsteemipärasuse ja tasakaalu otsimise, mida inimsüsteemides tunneme homeostaasi ja ekviliibriumi nimetuste all. Tasakaalu küsimusega oma organisatsioonis ja laiemas ühiskonnas tegelevad ka vabatahtlikud organisatsioonid. Tasakaal riigis on eriti tähtis.

Abraham Maslow paneb inimeste põhivajadused viiele trepiastmele:

Kõik inimesed vajavad oma eksisteerimiseks:

1. esmalt toitu, riietust, soojust ja peavarju,
2. turvalisust, füüsilist ja emotsionaalset rahulolu, mida saavutatakse mitmel viisil,
3. sotsiaalset kuuluvust, mis avaldub rahuldust pakkuva suhtlemise teel teistega,
4. eneseväärtuse saavutamist enese silmis,
5. eneseteostust ja mitmekülgse küpsuse ikka jõudmist.

Teine teadlane, Erik H. Erikson juhib tähelepanu inimese arengu astmelisusele seoses vananemisega.

1. Imikuiga. Selles eas tekib sisemise rahulolu kaudu usk enesesse ja ümbrusse.
2. Varajane lapseiga. Kui laps ei saa õppida ise oma ülesandeid täitma, muutub ootuspäraseks tugevama ja suurema tahte võit tema tahte üle.
3. Mänguaeg. Sellel astmel laieneb lapse ettekujutusvõime tänu vabalt ringi liikumisele ja teistega suhtlemisele. See aeg on täis uudishimu, fantaseerimist ja aktiivset tegutsemist.
4. Kooliiga. Õppides aktsepteeritakse korda ja tuntakse ka naudingut mitmesuguste asjade valmistamisest. Kui last küllalt ei tunnustata, võib järgneda alaväärtustunne.
5. Teismeliseiga. Tekib psühholoogiline revolutsioon, mis kaasneb puberteedi ja seksuaalse küpsemisega. Psühholoogiline murranguiga võib kaasa tuua püsiva võimetuse ise otsustada ning elada nii, nagu vanemad ja ühiskond tahavad.
6. Varajane täisiga. Alles siis, kui noor inimene tunnetab täiesti oma identiteeti, saab ta luua hingeliselt lähedasi suhteid teiste inimestega.. Isik, kes kardab kaotada iseennast, võib end leida sügavas kriisisitundes.
7. Täisiga. Täisea suhteist kujuneb välja suguline aktiivsus luua ja juhtida uut põlvkonda. Sugulise aktiivsuse puudumine viib endasse sulgumisele ja inimsuhete vaesusele.
8. Vanuriiga. On saavutatud põhiline elueesmärk.. Ilmneb tahe veel midagi kasulikku teha, mis annab südamerahu ja soojust elamiseks. Selleta tekib lootusetuse tunne, mis avaldub rahulolematuses. Seda vanuseiga jaotatakse veel ka kolmeks. Viimases eagrupid tekivad juba paljud terviseprobleemid, mis halvavad eelmist, rahuldusrikkamat eluviisi. Vanematel inimestel on raske aktsepteerida kitsendatud elutingimusi.

Eestlus ja selle defineerimine

Eesti rahva ja eestluse mõistmiseks on kindlasti peamise panuse andnud ajalooteadlased oma kronoloogilise minevikusündmuste uurimisega. Minevik ei lõpe aga tänapäevaga, vaid ulatub ka tulevikku senise tegevuse uuendustega. Organisatsioonide peakoosolekuil võetakse vastu tegevuskavu ja eelarveid. Vaadatakse ka kaugemale. Kirjandusloolased ja kirjanikud teevad seda vaatlust loominguga kaudu, milles mõtteile antakse rahvapärases väljendusvorm. Ajakirjanikud on hästi kursis olevikusündmustega. Kuid teaduse ja tehnika areng on viimasel ajal üha kiirem. Nii on tekkinud uus futuristlik vaatlusviis kriteeriumidega, mis võimaldavad selgemalt tulevikku projekteerida.

Teise gruppi paneks arstid-psühhiaatrid ja psühholoogid kui inimeste kõige paremad hingemõistjad ja rahva tervishoiuga tegelejad. Pedagoogide käes on meie noorte õpetamine. Usuteadlased on rahva moraali hoidjad ja aitajad usu läbi. Sotsiaaltöötajad on abistajad paljudes süsteemides. Õigusteadlased otsivad tõde õigussüsteemides. Tehnikateadlaste töövaldkonnad ja panus ulatuvad kaugemale inimeste ellu. Nii võiksime veel palju edasi minna. Ainult üks kutsetevaheline koguteos saaks need nägemused terviklikust seisukohast rohkem mõistetavaks teha.

Eestlust kui mõistet on viimastel aastakümnetel defineeritud nii kodumaal kui ka väljaspool. Need otsingud on olnud põhjustatud peamiselt eestlaste arvu vähenemisest ja globaalsetest sisemistest muudatustest.

USA Columbia Ülikooli insenerist professor **Valter Rand** käsitles oma eestluse teooria otsimist mitmesugustel loengutel Läänes enne Eesti Vabariigi taassündi. See on nüüd ka ilmunud raamatuna *Eestlus on looming*.

Dr. Rand vaatleb eestlust kui tervikuna pöörlevat ketast, mille sisemisel äärel ja keskel on suurema eestluse määraga inimesed. Ülejäänud on ketta äärel. **Ta näeb Eestit kui kõikide eestlaste ühist kultuurikodu.**

Rand mõõdab eestluse tugevust üldsõnaliselt tegelikke kriteeriume tõstatamata. Tal ei ole ka juhiseid otsese tegevuse arendamiseks meie keskkondades. Dokument on hea viis tundma õppida eestlust füüsikareeglite kaudu ja mõtteliselt lähedal süsteemide teooria originaalsetele väitlustele.

Arstiteaduse ja psühholoogia doktor **Jaak Uibu** esitas Tallinnas I Eesti Elujõu kongressil 1999. a. uurimuse eestlaste iibe langemisest kodumaal ja pakkus eestluse definitsiooni aluseks **tervist koos haridusega**. Arstid maailmas näevad tervist enamana kui haiguste ärahoidmist. Selle põhimõtte alusel töötavad maailmas ja ka Eestis haiglad ning teised tervishoiu-institutsioonid, mida juhendavad peamiselt arstid. Sotsiaaltöö roll sellistes institutsioonides on perekondadega töötamine, kui patsientidel on toimunud suuri elumuudatusi seoses elu jätkamisega kodus, näiteks laste hooldamine, rahalised mured jne. Jaak Uibu teooria ei haara siiski eestluse kui terviku mõistet. Paralleelselt tervisega eksisteerivad ühiskonnas paljud teised süsteemid, kellel ka erinevad lähtekohad probleemide lahendamiseks.

Kolmanda versiooni esitas selle kirjutise autor Robert Kreem samal foorumil lühiettekandena: *Eestlus on oma kultuuriväärtuste kohaselt bio-psühho-sotsiaalsetel inimvajadustel põhinev inimesi tunnetuslikult ja teadlikult siduv süsteem*, mis ilmestub alaliselt uutele otsingutele ja probleemidele lahendusi otsiva tegevusena.

See definitsioon haarab kõiki siin avaldatud mõtteid. Selle juhtsõnaks on **tegevus**, s.o. kõik see, mis me elus teeme ja loome. Meie võit või kaotus elus oleneb tegevuse kasulikkusest, oskustest, tahtest, kvaliteedist, järjekindlusest ning paljudest teistest teguritest. Ka Uibu väitlused mahuvad selle ühendava mõiste sisse, millele on võimalik lisada uusi tegevusviise. Küsimus on, miks seda varem kirjutatud pole, sest mõisted on meile ju ammugi teada. Ka on selle juurde kuuluv tegevuse rakenduslik külg varasemate kogemuste ja uuringute kaudu osaliselt tuttav.

III. MIDA ÕPETAB KUTSELINE SOTSIAALTÖÖ INIMESTE JA KOGUKONDADE ARENDAMISEST

Sotsiaaltööd kutsutakse inimeste eluõpetuseks või teaduseks ja kunstiks.

Sotsiaaltöötaja näeb üksikisikuid, gruppe ja keskkondi kui süsteemi. Suur rõhk on nn. tähendusrikaste inimeste kaasatõmbamisel probleemide lahendamisse klientide eneste kõrval. Ta ei ütle, mida klient peab tegema, vaid viib ta küsimuste ja väljakutsetega nii kaugele, et abistatav teeb ise läbimõeldud otsuse elu edaspidisteks sammudeks. Teatud puhkudel kasutab ta grupitöö meetodeid.

Näide oma praktikast. Lapse käitumine mitmesuguste probleemidega perekonnas oli jõudnud faasi, kus olukord ei saanud enam selliselt edasi kesta. Kui lahendust ei leita, tuleb juhtum viia perekonnakohtu ette lapse kodust eemaldamiseks. Kõik lähemad sugulased koos vanematega kutsuti grupinõupidamisele. Esialgu ei olnud ka seal edu. Siis ütles üks kohalviibijaist, et tema saaks teha teatud asju. Siis tekkis paus, ja teine ja siis kolmas lubasid aidata teiste asjadega. Probleem lahendati grupidünaamika abil drastilisemate sammude astumiseta.

Teine näide. Probleemidega kodudest ühiskondlikule hooldusele paigutatud lapsed pandi grupikodusse, kus oli 6 last. Kodu vanemaiks olid muusikahuvilised inimesed, kes õpetasid lapsi mitmesuguseid pille mängima ja laulma. Varsti said nad ümbruses kuulsaks, mis tõstis laste enesetunnet ja oli aluseks nende isiklike probleemide lahendamisel. Teises grupikodus olid vanemaiks hobusekasvanduse õpetajad. Iga laps sai hoolitsemiseks ja kasutamiseks oma hobuse. Need said lastele nii armsaks, et nad läksid isegi hommikuti enne kooliminekut oma hobuseid kallistama ja söötma.. Lapsed olid saanud uue, rõõmsama elumõtte. Näited viitavad välise olukordade muutmise kasulikkusele. Nõustamisest on üksi vähe.

Sotsiaaltöö tegeleb ka laiemate ühiskondlike projektide ellukutsumisega. Murray Ross ütleb sellise protsessi kohta, et selle kaudu õpib kogukond tundma oma vajadusi või eesmärke, järjestab need, leiab sisemised jõud ja välised teed nendega tegelemiseks ja nõnda toimides loob eeldused koostööks ühiskonnas. Allpool mõningaid olulisemaid lähtekohti ühiskondliku tegevuse arendamiseks.

Sotsiaaltöö kontseptsioonid ühiskonna arendamiseks

1. Rahva sisemist kasvu saab edukalt arendada vaid inimestes enestes seestpoolt väljakasvanud arusaamistest. Kuigi algatused võivad tulla ka väljastpoolt, ei saa neil olla sama mõju, kui inimesed seda ise oma hinnangute järele väljendavad.
2. See tegevus peab reflekteerima eetikat ja väärtusi, mis ühiskond ise oma vundamenti on paigutanud.
3. Tegevus peab lähtuma sellest, kus ollakse ja mitte niivõrd sellest, kuhu tahetakse jõuda.
4. Otsing peab respektima osaliste konfidentsiaalsust.
5. Probleeme tuleb eriti otsida süsteemidevahelistest sidestustest, sest just nende vahetõrgete parandamise kaudu oleme võimelised soovitud muudatusi saavutama.
6. Muudatused eeldavad, et suuremates süsteemides lahendatakse probleeme esmajärjekorras, üldine vs lokaalne.
7. Juhtkonna omaduste ja järelkasvu kasvatamine on primaarse tähtsusega. Juhtivad isikud peavad oskama probleeme lahata ja neid osadena näha. Juhatuse koosseisud peavad soodustama uusi algatusi ja reservisikute leidmist.
8. Rollidel on suur tähtsus inimeste rakendamisel. Küsida tuleb, kas rollid on selged, ülejõukäivad või vastumeelsed.
9. Kommunikatsioon ehk sidestus läbib kogu tegevust. Ilma positiivse sidestuseta ei saaks midagi saavutada. Uus ajastu on toonud kaasa elektroonilised sidevahendid, mille programme tuleb mõista.
10. Lahendustesse tuleb haarata mitte üksnes inimesi, keda küsimused otseselt puudutavad, vaid ka ühiskonna formaalseid ja informaalsete ehk vaimseid juhte.

Ühiskonna arendamise mudelid

Ühiskondlikus sotsiaaltöös tuntakse viit peamist tegevusmudelit, nagu ühiskonna üldine arendamine protsessplaanimise kaudu, teadlikum sotsiaalne planeerimine, naaberkondade arendamine, võimete sihipärane arendamine ja sotsiaalne aktsioon.

Protsess-plaanimine

Selle mudeli kaudu püütakse inimestes vallandada jõude maad võtnud apaatsuse vastu uute mõtete ja diskussiooni tekitamisega, mis viiks mõne uue tegevuse teostamisele. See on vastand nn. müügiaktsiooni strateegiale, kus väike grupp inimesi kutsub teisi peole või etendusele, mida nemad korraldavad rahvale, mitte koos rahvaga. Ühiskondliku arendamise töömudeli järgi kutsutakse just laiemaid ringkondi koostööle oma asjade lahendamiseks. Seega protsess liigub alt ülespoole, mitte ülevalt alla.

Arutlusteks kasutatakse mitmeid **komiteetüüpe**:

1. Traditsiooniline komitee organisatsiooni sisemiste küsimuste arutamiseks.
2. Ühiskondlik komitee, mis haarab esindajaid erinevatest gruppidest, ka vastaseid.
3. Ekspertide komitee, eriti detailidega tegelemiseks.
4. Prestiizikomitee, kuhu kuuluvad ühiskonna mõjuisikud.
5. Asja vastu huvi tundvate komitee.
6. Organisatsioonide esindajate komitee.

Näide protsessist. Mitu aastakümnet tagasi hakkas Kanadas Ontarios tekkima probleeme vanaks saanud etniliste gruppide elanike hulgas, kes ei olnud küllaldaselt omandanud inglise keelt. Oli vaja Kanada juhtivatele sotsiaalala juhtidele selgeks teha, et etnilised grupid vajavad omakeelset abi mitte ainult tõlkimisteks, vaid ka suuremat omakultuurilist miljööd Kanada vanadekodudes. Mitmesuguste etniliste abistamisalade juhtisikud tulid koosolekule. Lepiti kokku strateegia, et hakatakse mitmesugustes etnokultuurilistes gruppides korraldama laiahulgalisi kokkutulekuid, kus korraldav grupp kõigepealt annab infot selles grupis leiduvatest probleemidest, millele järgneb üldine diskussioon ja lõpuks tüüpiline etniline eine. Neile kokkutulekutele kutsuti ka valitsuste juures tegutsevaid eksperte. See grupp kasvas ja tekitas ülekanadalist tähelepanu. Oli tekkinud dialoog sellest, mida peaks ette võtma.

Siis hakkasid Kanada senat ja Ontario parlamendi vanainimeste vajaduste töögrupp omakorda asju uurima kogu teenindusvõrgu kohta. Kuna olin just oma magistridissertatsiooni kirjutanud etnilisuse teemal sotsiaalsüsteemides, siis palus grupp luba selle kokkuvõtte ja soovitude osa kasutada neile komisjonidele esitamiseks. Seda tehti ja Torontos esinesid ka gruppide esindajad täiendavate sõnavõttudega. Senat trükkis esilduse ära oma komisjoni raportis. Ja nihe tekkis etniliste vanadekodude loomiseks mitmesugustes gruppides. Eesmärk oli saavutatud väga omapärasel viisil. Ühine asja taga seismine oli parem viis kui paljude märgukirjade kirjutamine, sest juba eelnevad kokkutulekud andsid ideid sotsiaalpoliitika suuremaks individualiseerimiseks vastavalt vajadustele. Meie rahvuslikud suurprojektid on teoks saanud protsessplaneeringute tõttu.

Sotsiaalse planeerimise mudel

See töömudel on kasutusel suuremates organisatsioonides, kus on vajalik täpsustada edaspidiseid suundi ja samme uuringute kaudu. Standardid, juhtnöörid ja manuaalid registreerivad administratiivseid üksikasju. Väiksemates organisatsioonides on sellised

põhiküsimused pandud põhikirjadesse, kodukordadesse ja koosolekute protokollidesse. Väljastpoolt majandusliku või muu toetuse saamiseks on suur osa organisatsioone igal maal pidanud tõestama abi vajadust ja selle kasutamise üksikasju ning hiljem kinnitama seda aruandega.

Vancouveris tegid keskmise ja noorema põlvkonna eestlased ühiskondliku uuringu ning esitasid selle laiemale kogukonnale arutamiseks ja otsuste tegemiseks. Kuna ettepanekud olid enamasti seotud väga suurte küsimustega, siis ei saadud neist paljusid rakendada.

Naaberkondade arendamine

See tähendab tähelepanu omistamist mõnele teistest maha jäänud kogukondade või nende osade abistamise vajadusele. Selle töömudeli kasutamiseks vajatakse juhendamiseks eksperte.

Naaberkondade abistamise mudelit on eriti palju kasutatud USAs. Fookusesse võetakse inimesed, kellel on ühiskondliku arvamuse kohaselt probleeme. Need inimesed koondatakse ise oma probleemide lahendamiseks. Nad arutavad neid ja teevad ise otsuseid raskustest ülesaamiseks.

Võimete sihipärane arendamine

See mudel kasutab ühiskonnas leiduvate jõudude, isikute, organisatsioonide ja asutuste kaardistamist üksikasjalikumaks informatsiooniks ja konkreetseteks aktsioonideks. See lähenemisviis ei eelda, et ühiskonnas oleks suuri probleeme. Eesmärgiks on efektiivsus ja üldise töövõime edendamine. Üheskoos leitakse viisid, kuidas mõnda projekti või teenindust toetada.

Sotsiaalse aktsiooni mudel

See on viimane võimalus, kui eelnevad katsetused on nurjunud. Pahede vastu minnakse võitlusse kas või kõige ägedamal viisil. Tehakse uuringuid, kuid need erinevad traditsioonilistest teaduslikest uuringutest. Küllastatakse kohti, mis peaksid hästi töötama, kuid rahva kogemused on vastupidised. Esitatakse küsimusi, mille vastused viiakse ajakirjanduse veergudele. Nii tekitatakse ühiskonnas laialdasemat mõtlemist küsimuse üle. Muudatused järgnevad. Olgu märgitud, et selline aktsioonimudeli uuring nõuab häid ajakirjandusliku kallakuga kirjainimesi, kes suudavad oma sõnadega üldsust veenda.

Näide. Kui Toronto Eesti Maja rajamise mõttest ja selleks raha kogumisest oli möödunud seitse aastat, oli tekkinud seisak. Toronto saarlased otsustasid appi minna ja ka teisi selleks kaasa kutsuda, et kõik grupid hoiaksid esialgu kogutud summad oma valduses, kuni kogu ühiskonnas samalaadiliste aktsioonide mõte toetuse saab. Tulemuseks oli, et endisest politseikomissarist E.M juhatuse esimees hakkas saarlaste aktsiooni rahvuslikuks lõhkumiseks nimetama. Ei aidanud ka konsuli ja ajalehtede saarlasi pooldavad seisukohad. Kogutud raha maksti tagasi.

Vahepeal toimusid Torontos I Põhja-Ameerika Eesti Päevad, mis andsid osa oma ülejäagist Eesti Maja kapitaliks. Kuid suurem tõuge oli suurpidustuse täielik õnnestumine. Tuldi siis juba erinevatest gruppidest kokku ühe eestlase veinikeldrisse. Aluseks võeti saarlaste plaan ka ettenihutatud kuupäevadega tšekke ja kirjalikke lubadusi vastu võtta. Koosviibijad said põsed punaseks ja eesmärgi saavutamise kindluses

kuraasikamateks. Tõepoolest, raha hakkas kokku tulema üha suuremate toetustena. Eesmärk kinnisvara muretsemiseks kapitaliga saavutati. Muidugi mõista ei olnud uues E.M. juhatuses enam endisi formaliste. Olgu ka märgitud, et selles suuraktsioonis kasutati inimeste kaardistamist nende ütluste ülesmärkimisega, et neid hiljem uuesti külastaksid selekteeritud rahakogujad, kellel suurem isiklik mõju.

Juhtimisstiilid

Eesti Vabariik oma struktuuridega on Eesti maa ja rahva tervikluse mõiste, poliitilise suuna kujundamise ja teostamise kõige tähtsam terviklik süsteem oma alasüsteemidega. Õigused ja kohustused tulenevad põhiseadusest.

Eestlus selle vastu on esmalt vaimsure küsimus ja see haarab globaalselt kõiki eestlasi erinevates jurisdiktsioonides. Eesti kui meie kultuurikolle jääb ka selles süsteemis südamikuks, kuid selle arendamine kogu Eesti riigi ja kõikide eestlaste ühiseks asjaks, kaasa arvatud välismaal.

Võtmeküsimuseks eestluse arendamises on aga ühiskondlike organisatsioonide juhtimine. Milliseid juhte, juhatajaid ja juhendajaid vajame ühiskondlikus töös? Kas ei ole sotsiaalkultuurilises sektoris esmatähtis juhtide eesmärgiteadlikkus, olukordade objektiivne nägemine, saavutuste hindamine ja võimaluste prioriseerimine projektideks ning nende teostamine, majandamine ja suhtlemine igas suunas? Lahkuminekuud saavad alguse juhtimisstiilidest. Neid stiile on palju ning neist sobib rääkida seminarides. Allpool kokkuvõtlik vaatlus.

1. Autoritaarsed juhid

Neid juhte tunneme ajaloost kõige rohkem. Lähiajaloost teame isa Stalinit ja füürer Hitlerit. Aga kus on nende suured teod nüüd? Organisatsioonides ei salli sellised autoritaarsed juhid teisitimõtlejaid eneste kõrval. Nad on inimlikult vastu ühisele tööle ja vastutuse laiemale delegerimisele. Asju otsustatakse ülal redeli lõppastmel. Rõhutatakse asjade formaalset külge ja oma tahte maksmapanemist.

Eesti kogukondades on sellised juhid palju pahandusi ja lõhestamisi tekitanud, mitmed väga tõsiste ja pikaajaliste tagajärgedega.

2. Mittekeelavad juhid

See stiil on välja arenenud autoritaarse stiili vastandina. Need isikud on saanud oma juhupositsiooni kõikidele kõigis asjus järeleandjatena, et rahva laiemates ringides särada. See on tegelikult konflikte tekitav ebakindluse märk ja killustab osalejaid.

Ka eesti ühiskondlikes organisatsioonides leidub küllalt selliseid juhte.. Mõlema nimetatud juhtimisstiili kasutajate hulgas leidub palju neid, kellele meeldib juht olla nii kaua kui saab, vaatamata sellele, et tegevus ise on silmapiirilt kadunud. Mõned sellised juhid on oma kohal püsinud aastakümneid, teised on sealt lõpuks uuendusi ja tegevust otsivate inimeste algatusel ära tõugatud.

3. Osalevad juhid

See on soovitatav juhtimisstiil demokraatlikus ühiskonnas, sest baseerub osalejate vastastikusel vajaduste rahuldamisel, oskuste ja loominguvõime kasutamisel ja tiimitööl.

Planeeringu ja otsuste teostamisel õpivad kõik uusi kogemusi dünaamiliseks tegevuseks. Need kogemused ulatuvad kaugemale ühiskondlikku ellu.

Demokraatlikult valitud juhid on ka riigis ja omavalitsustes. Otsuseid teevad peamiselt parteid ja koalitsioonid, kellel enamus, teised on opositsioonis. Debattides tuleb tõde välja ja rahvas reageerib sellele. Ühiskondlikes organisatsioonides püütakse mitte üksteisega võidelda, vaid heatahtliku arvamuste avaldamise kaudu vaidlusalustes küsimustes üksmeelele jõuda.

Nimetama peab, et on veel olemas juhid, kes sageli polegi organisatsioonides juhtivatel kohtadel või ei kuulugi nende liikmeskonda. Neid juhte kutsutakse informaalseteks juhtideks, nagu rahvavalgustajad, nimekad kirjanikud, luuletajad, ajakirjanikud, muusikud, lavastajad, teadlased, kes oma tegude ja vaadetega on saavutanud respekti kogukondades või laiemas ühiskonnas. Nende mõtete kaal on tihti suurem kui formaalsetel juhtidel.

IV. SUURÜRITUSED KUI RAHVUSLIKUD TAIMELAVAD JA JÕUJAAMAD

Juba eestlaste elu käsitlustes ajaloos märkame, et suurematel sündmustel, mis ühiselt ette võetud, on ka suur mõju järgneva tegevuse arendamiseks. See on uus dünaamiline tegur, mis sünnib ühiste tunnetuste ja tegevuse kaudu. Võime seda rahva jõuks kutsuda. Lisame selle kogemuse teoreetiliste lähtekehade juurde.

Laulupidude mõte ja tuum on esimesest üldlaulupeost Tartus 1869 säilinud umbes samal kujul. Riigivanem Jaan Tõnisson väljendas 10. üldlaulupeol Tallinnas 1933, et esimene laulupidu sai Eesti rahvusliku ärkamise tähtsaimaks tõukeks. “Üldised laulupeod tõstsid rasketel aegadel rahva enesetunnet... Laulupeod on etendanud suurt osa Eesti rahvuslikus arenemises kultuurrahvaks rippumata omariiklusega. Iseseisvuse päevil on üldlaulupeod alal hoidnud oma rahvusliku tähtsuse kui võimsad rahva meeleavaldused ...millela ei saa olla iseseisvat, rahvuslikku kultuuri ega kultuurrahvast.” Nüüd võime öelda, et laulupidude vaim aitas okupeeritud Eestis hoida ka vabadusevaimu ja tuge eesti kultuuriväärtuste hinges hoidmiseks. Mõelgem öölaulupidudele, Molotovi-Ribbentropi Eesti mahamüümise lepingu salaklausli avalikustamisele ja Balti ketile.

Ka **Venemaa eestlased** korraldasid 23. ja 24. juunil 1912 Narvas esimese Venemaa eestlaste laulupeo 4000 esineja ja ligi 25 000 osavõtjaga. Vaimustusleek oli suur. 1917. aasta novembris toimus Peterburis 40 000 eestlase meeleavaldus-rongkäik Eestile autonoomia saamiseks. See lõppes tegelikult Eesti Vabariigi väljakuulutamisega 24. veebruaril 1918 ja võiduka Vabadussõjaga 1918-1920. Paljud eestlased tulid Venemaalt Eestisse tagasi. Peipsi-tagused eestlased jäid aga peamiselt oma asukohtadesse edasi lootusega, et Eesti Vabariigi piiriks kujuneb Luuga jõgi ja Luuga linna läänepoolsed alad.

Tegelikult algas Venemaal nüüd vähemusrahvaste mahasurumine, kuid 1925. a. suvel korraldati ikkagi esimesed Venemaa Eestlaste Eesti Päevad Oudovas, mis tõid kokku 2500 asunikku.. Seal korraldati veel teised ja kolmandad suurokogunemised suvel 1926 ja 1927, kanti Eesti sini-must-valget trotsina põues. Kavandatud neljandad Eesti Päevad 1928 jäid aga pidamata. Rahvustekomissar J. V. Stalin oli hakanud aktiivselt “šoviniste” hävitama. Dr. Ilmar Arens märgib, et Siberi ja Kesk-Aasia tühermail taluti oma “rahvuslikku needust” püstitäi.

Edaspidised sündmused Venemaal on meile üldtuntud. Selle kirjutise autor võttis osa III Nooremate Eestlaste Päevadest Abhaasias 1991, mil õnnistati sisse kommunistide tapetud Salme ja Sulevi asunduse eestlaste mälestussambad nende kalmistuil. Ohvriks olid langenud kõik eesti mehed. Kalmistuile olid meid selja tagant kaitsma tulnud automaatpüstiteliga mehed, kelle relvad olid vahetevahel hõlma alt nähtavad. Salme asunduses oli võimalus näha ka kohalikku kasinat raamatukogu. Eestlased ja ümbruskonna elanikud olid meie väärikaks vastuvõtuks kõik teinud. Kõlasid vabaduslaulud. Mehed puudusid, sest vanemaid ei olnud enam ja nooremad olid mobiliseeritud punaväkke, kuid lapsed mängisid ja hüppasid jaanitule ümber ja rääkisid omavahel puhast eesti keelt. Tagasijõudnult Tallinna ei aimanud, kui lähedal olime ajaloolisele Eesti Vabariigi taastamisele.

Lääneriikide eestlaste elu on kulgenud rahulikumates olukordades. Kõige vanematel asunikel oli raske elu. Suuremad kokkutulekud julgustasid ka siin uusi rahvuslikke tegevusi. Nende loodud Eesti Maja New Yorgi suurlinna südames on eestlaste uhkuseks ka praegu. Suured sündmused algasid kommunismi õuduste eest lahkujatega kodumaalt 1944. Eesti kultuur tuli vabas Läänes säilitada ja asuda võitlusse Eesti vabaduse taastamiseks. Need suured eesmärgid panid tegutsema.

Juba Saksamaal korraldati laulu-, rahvatantsu- ja võimlemispidusid. Nürnbergis toimus Vaba Olümpiaad. Stockholmi oli Ernst Idla kaasa toonud tükikese Eesti Mängude mõtet. Tema juhtimisel esines Lingiaadil 600 eesti naisvõimlejat valguspeol, mis tegi Idlast "Võluri Tallinnast" ja eestlased uhkeks. Aastanumber oli siis 1949.

Esimesed **Põhja-Ameerika Eesti Päevad** toimusid Torontos 1957, teised olid New Yorgis 1960, kolmandad jällegi Torontos 1964 ja neljandad New Yorgis E.V. juubeliaastal 1968. Samal aastal toimusid Stockholmis ka Rootsi Eesti Päevad. Nendel oli suur mõju rahvusliku tegevuse virgutamisel. Märkida tuleb ka, et Lakewoodis New Yorgi lähedal on üle 50 aasta korraldatud USA Eesti Mänge ning need on elus hoidnud sportlikku tegevust tänapäevani. New Yorgis on kaua peetud kultuuripäevi. Skaudid ja gaidid on korraldanud kaua aega eri maades maailmalaagreid. USA ja Kanada läänealadel korraldatakse ikka innuga Lääneranniku Eesti Päevi. Austraalias jätkatakse nende korraldamist. Kanadas on teoks saanud teisigi eesti kultuuri kanadalastele tutvustavaid karavane, rahvakultuuripäevi killamängude nime all, mitmesuguseid suurüritusi Seedriorus jne. Ühistöö korras said teoks ka Eesti Panga, Eesti Maja ja Tartu Kolledži loomine, Kanada eestlaste ajaloo jäädvustamine ligi paari tuhande leheküljeni ja poliitilised projektid. Kahe ajalehe, "Meie Elu" ja "Vaba Eestlane" ühendamine Torontos "Eesti Eluks" on selle teinud mahukaks sidevahendiks eestlaste vahel. Eesti Päevaleht Rootsis on tugeva eesti kultuuri ja poliitika orientatsiooniga ja New Yorgis ilmub välisvõitluslik "Vaba Eesti Sõna". Ka väiksemates asukohamaades ilmub eesti lehti.

Suurimaks Torontost väljuvaks projektiks kujunesid **Ülemaailmsed Eesti Päevad, ESTOd**: aastal 1972, ESTO Baltimore`is 1976, ESTO 80 Stockholmis, ESTO 84 Torontos, ESTO 88 Melbourne`is, ESTO 92 New Yorgis, ESTO 96 Stockholmis ja Tallinnas ja siis väiksemad ESTO-nimelised kokkutulekud Torontos 2000 ja Riias 2004. Uus ESTO on kavandamisel Londonis enne järgmist laulu- ja tantsupidu Tallinnas, et sealt hiljem Eestisse edasi minna.

ESTOd ehk Ülemaailmsed Eesti Päevad on olnud eesti rahvusliku tegevuse virgutajaks eesmärgi suuruse ja mitmekesiste programmide kaudu. Kodumaal ei ole seda küllalt

tähele pandud. On nähtud rohkem viimaseid kokkutulekuid, kui need hakkasid ülevalt alla juhitud meetodeil, ilma maade komiteede ja nende alatoimkondadeta toimuma, osavõtjate arvult kahanema ja majanduslikke puudujääke tekitama. Aastal 2000 läks võlgade auku terve varasemate ürituste säästukapital üle saja tuhande dollariga. Mitte ainult Eestis, vaid ka lääneriikides olevates eesti kogukondades hakati üha rohkem küsima, miks neid nüüd, kui Eesti on vaba, veel väljaspool kodumaad korraldatakse. Meie suurim püüe praegu on ju eestluse püsimine. Suuremad välisvõitluslikud sihid on saavutatud. Kas näiteks lätlased või rootslased tuleksid Eestisse oma rahvuslikku identiteeti tugevdama? Peame püüdma jälle ühisteks eestlasteks saada.

V. TULEVIK ON MEIE TEHA

Kui **Eestluse Elujõu Kongressi** juurte üle Tallinnas mõtteid vahetasime, leidsime, et on vaja luua struktuur oma bürooga pealinna markantses kultuuriinstitutsioonis, Eesti Rahvusraamatukogus, et eesti tegevuse suunajad saaksid seal kohtuda mitmesuguste küsimuste arutamiseks ja lähema informatsiooni vahetamiseks. See saigi teoks, kuid varises pärast Eestluse elujõu kongressi uuesti kokku nii majanduslikel kui ka ideede laialivalgumise põhjustel. Võibolla olid mängus ka poliitilised tõmbetuuled. **Senised ESTOid uuemal ja laiendatud alusel võiksid kanda eestluse elujõu päevade, Estoniaadi nimetust, sest üks väliseestlaste grupp korraldab neid ikka edasi ilma Eesti ametliku kaaspartnerluseta.** Alates Põhja-Ameerika Eesti Päevade algusest Torontos 1957 oleks see siis kolmas ühisürituse laienemine, kuigi selle alused loodi juba ESTOdega Austraalias 1988 ja kaksik- ESTOga Stockholmis ja Tallinnas 1996. Selleaegne Tallinna linnaeape Jaak Tamm pakkus siis isegi kodu- ja väliseestlaste alaliseks kohtumiskohaks üht mugavat linnavalitsuse hoonet ning kahel ESTOde ja Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu juhtide koosolekul oli enamus ürituse Eestis jätkamise poolt, leidis ÜEKN siiski hiljem, et nende korraldamine peab nende otsuste kohaselt jääma väljapoole kodumaad.

On tõsi, et valitsuse üheks ülesandeks on paljude sotsiaal-kultuuriliste programmide käivitamine ja administreerimine, sest need nõuavad suuri rahalisi ressursse. Teisest küljest on paljud küsimused üksteisega läbi põimunud ja ulatuvad kaugemale ühiskonnakihtidesse, eriti aga vabatahtlike organisatsioonide töövaldkondadesse. Kui kontsentreeruksime vaid **eestluse säilimisele ja arendamisele globaalselt**, siis on küsimus väga selge ja seljataga hulk mitmesuguseid kogemusi nii Eestist kui ka eestlastelt välismaal suurürituste korraldamisel ja rahvusliku töö suunamisel, mis väljendavad eestluse sisu ja püüdlusi. Eeskujuks võiks siis olla **varasemate ESTOde mudel** paljude komiteede süsteemiga üle maailma. On vaja kriitiliselt analüüsida kõiki tegevusvõimalusi, kuidas eestluse mosaiiki maades ja maakondades, eri tegevusaladel kaugel ja lähedalt üheks Eesti tunnetuslikuks pildiks värvida.

Mõttekas oleks siis esmalt minna **mõttekollete** ja sealt edasi **eestluse elujõu seminari** korraldamise juurde, kust omakorda selginevad eestluse teooria ja sotsiaaltöö kontseptsioonide najal edaspidised kavandamis- ja juhtimisviisid. Ka rahvuslike suurürituste ja eestluse elujõu kongresside korraldamine, uue organisatsioonilise ühenduse mitmesugused sidestuse ja tegevuse küsimused, Eesti institutsioonide ja nende juhtidega tutvumine, uute tegevusideede arutelu, võimalike programmide ja üldse eesti töö rahastamine. Seltskondlike laulude ja mängude õppimisel õhtustel jõudetundidel on oluline toime üksteise liitmisel ühiseks pereks. Kokku peaksime saama eeldatavalt

nooremaid eestlasi koos kogenud ühiskonnategelastega kogu globaalsest Eestist, et neid mõtteid laiali kanda oma kogukondadesse. Tähtsam on, et seminari arutusgruppide ja ühise diskussiooniga saaksime lahti mõtestada **eestluse arendamise tuuma**.

Eelkõige vajaksime nüüd kohe **algatusgrupi** kokkupanemist eri ringkondadest projekti vormiliseks algatamiseks. Suureks abiliseks on nüüd elektrooniline tehnoloogia. Eestis on viimastel aastatel eestluses ja selle alaosüsteemides olulisi samme astunud, millel kaugele ulatuv toime. **Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtkapitalide Liit** hõlmab suure osa Eesti katusorganisatsioonidest. Selle juures tegutseb Liidu Ümarlaud mitmesuguste küsimuste arutamiseks. Lähemalt võib nende tegevusega tutvuda kodulehe www.emy.ee kaudu ja www.neti.ee Riik ja ühiskond rubriigis "Mittetulundusühingud". Eeldatavalt võiksid Liidu tegevusse kuuluda ka selles kirjutises tõstatatud mõtted.

Mõtlemas paneb, et see informatsioon on ainult Eesti jaoks ja ainult Eesti riigi geograafilise fookusega. Siin on aga juttu olnud **globaalsest eestlusest**, suuremast kui Eesti territoorium. Liit tegeleb rohujuurte pealse tegevusega, kuid see nn. roheline diskussiooni algtekst näeb juurte otsimist ja kasvatamist kõige olulisemana mõttes, sõnas ja teos. See tähendab protsesside käivitamist pigem sisemiselt, mis tooks inimesi rohkem eesti töö juurde, vähendaks gruppidevahelisi pingeid ning leiaks uusi teid rahuldust pakkuvaks ja ühiskondlikult kasulikuks otstarbeks. Selles käsitlusviisis on vajalik tegevusse haarata nii **formaalseid kui ka informaalseid juhte**.

Teine küsimuste kompleks on seotud uue, kõiki ühiskonna arenduslikke sektoreid, maid ja maakondi/linnu haarava ühisürituse kui eestluse edendamise praktilise vahendiga. Soovitavaks aluseks võiks olla nende **ürituste rotatsiooni** põhimõte. Sellega muutuvad need kokkutulekud alati uueilmelisteks. Ka võib neile eesti töö edendamisele fookuse andmiseks anda otsesemaid sihte, näiteks killapäevad, perepäevad, tervispäevad, põlisrahva kultuuripäevad, Eesti vabadusvõitlejate aupäevad, eestluse elumõtte ja välisvõitluse tutvustamise päevad jne. Alustada võiks Tartust kui eesti kultuuri ja õppurite koldest. Just noorem põlvkond peaks selle vaimse mobilisatsiooni ees seisma koos perede ja kodukantlik-killalise liikumisega. Akadeemiliste organisatsioonide, sugulaste, sõprade, vastastikuste külaskäikude ja muude koostööliste tegevuste kaudu on juba suur osa sellest globaalsest sillast olemas. Vaja on vaid mõtlikku edasiarendamist uueks loovaks jõuks.

Ühiste kontsentreeritud aktsioonidega saaksime läbi murda igasugustest takistustest. Suured ja selged sihid panevad massid liikuma ja aitavad innustada ka üldisemat mõtlemisviisi. Meie uue ühisürituse rotatsiooni alus aitab vähendada ka organisatsioonides tekkinud juhtkondade kriisiküsimusi, sest ühisüritus loob uusi rahuldust pakkuvaid rolle dünaamiliseks ja loovaks tegevuseks. Kogemused näitavad, et viieaastane ooteaeg üldlaulupidude vahel on noortele liiga pikk. Neile peab pakkuma midagi põnevat selleks pühendatud kava osade kaudu. Uus üritus saaks aga täita hooratta osa ka sellele meie ajaloolisele emaüritusele hulgaliseks sõitmiseks. Need kaks suurüritust kuuluvad sisuliselt kokku.

Kui üks suurüritus pühendub lauljate ja rahvatantsijate massesinemistele, siis uus üritus kataks ka teisi kultuuri ja vabategevuse sektoreid ja loovisikuid lavastuste, näituste, erialaliste kokkutulekute, lõkkeõhtute, inimeste seltskondlike kokkusaamiste, ümbrusega tutvumise võimaluste, arutlustega jne. Värvikad rongkäigud on alati oodatud. Väga mõjuv vahend on Lääne eesti päevadel olnud rinnas kantavad nimesildid maa, nüüd siis ka maakonna märkimisega. Need on viinud inimesi üksteisega vestlema. Nende maitsekas valmistamine on olnud maade komiteede ülesandeks. Miks mitte panna meie

rongkäikude etteotsa suurperesid, emasid lapsevankritega, eesti kultuuri ja mõtet kandvaid isikuid? Neid võiks ka esinemistega, voldikutel ja muul viisil välja tuua eeskujudena. Kokkuvõttes peaks iga üritus lähtuma eestluse terviklikkuse kogumõistest.

President Lennart Meri küsis kord Eesti kaubanduse ja turismi arendamise kontekstis, mis võiks **Eesti Nokiaks** kujuneda. Praegu võiksime vastata, et oleme selle otsingu teel kõrghariduse avastuste ja pioneerlike ettevõtlaste kasvu kaudu. Laiem küsimus on, **kas suudame välja töötada Eesti magneti, mis on suuteline eestlasi ja nende järeltulijaid kokku koguma oma kultuuriväärtuste kohaseks loominguks ja suuremaks rahva jõuks igas sektoris.** Eesti magneti koostisosadeks on maa, rahvas ja riik, suurem plaanipärasus ja mitte ad hoc kui vahend, juhuslikkus sisemise mehhanismi käivitamiseks.

Kui soovitakse edendada üldeestilist üksteisemõistmist ja koordineeritud tegevust, siis ei tohiks lasta praegusi võimalusi mööda minna.

Tegevus ilma suunata, suhtlemine isiklike kokkupuutevõimalusteta, rollide selgusetus, eetiliste ja kultuuriliste väärtuste pinnapealsus, saamatus ühiskondlikes arendusküsimustes, parteide omavaheline võitlus, kadedus, loidus, kinnisideelisus, kolkapatriotism, ebakindlus siin ja seal ei stimuleeri inimesi ühiselt tegutsema.

Vajame ajaloolistele põhjus-tulemus minevikuvaatlustele lisaks tulevikku suunatud tegevuse arendamise filosoofiat suurema inimeste osavõtuvõimalusega otsuste tegemisel rahvusliku elujõu kasvatamiseks. Meil on küllalt sisemisi rikkusi, et vajalikke jõujaamu ehitada. Peame aitama päästa üksi tegutsevaid gruppe mitte kusagile minevatest umbtänavatest ühendatud tegevuse juurde.

Südamed südamete kõrvale! Usk, eetika, teadmised, kogemused, püüdlused ja teod südamete kõrvale! Sihtkapitalid ja riik nende mõlema kõrvale!

Juhan Liiv nägi eesti kodu kaugelt kasvamas, **F. R. Kreutzwald** andis meile eepose, **J. W. Jannsen** avas laulupidudega eestluse hingelise ukse armastusele, ühisele tegutsemisele ja lootuste täidminekule. **Jakob Hurt** lõi aluse eesti rahva kultuurivarade kogumisele. **Jaan Tõnisson** tõstas Eesti iseseisvuse mõtte, arendas rahvuslikku iseteadvust ja rahvuslikku omaabi majandusliku ühistevõime kaudu. **Konstantin Päts** oli Eesti riigi peamine looja ja julge realist. **Lennart Meri** viib meid tagasi õige vanade taevaotuse tähtede juurde. Ta kaugeleulatuvad mõtted ja tegevus aitasid taastada Eesti Vabariiki ja suunda Läände. **Arnold Rüütel** üleminekuaja riigipeana ühendas kaheks jagunenud eestlased ühiseks võitluseks Eesti Vabariigi taastamiseks ja presidendina selle vabaduse hoidmiseks. Nende kõrval on palju teisi rahva ja riigi ehitamise suurkujusid.

Meie ülesanne on seda pärandust edasi kanda, täiendada ja suurendada rahva oma jõu ja nõu rohkema kasutamise kaudu sihipäraselt loodud ühendavate programmidega.

Lisaviiteid ja viiteid

Teemakohane eestikeelne kirjandus

Robert Kreem (toim). **Sotsiaaltöö teooria ja praktika**. Sotsiaaltöötajate Koondis Lääneriikides. Tartu, 1995. 391 lk.

Loli Sergo MSW, Sotsiaalne juhtumitöö, Ametnikkonna järelevalve ja väljaõpe.

Jüri Daniel PhD, Üldteadmisi gruppidest.

Vello Sermat PhD. Grupp abistamisvahendina.

Robert Kreem MSW, Sotsiaaltöö rahvusvaheline areng, Väärtuste süsteemid sotsiaaltöös, Ühiskondlik ehk gruppidevaheline sotsiaaltöö, Sotsiaaltöö administratsioon jpt.

Robert Kreem. **Uus algus**. Toronto, Esto Link, 1992. 181 lk. Ka Põhja-Ameerika Eesti Päevade ülevaade.

Robert Kreem. **ESTO tee Torontost Tallinna**. Tallinn, Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1998. 473 lk.

Mõtteid vähem levinud referaatidest, artiklitest ja vaatlustest

Ajalugu ja kultuur. Prof. dr. **Gustav Ränk** Stockholmi Ülikoolist esitas referaadi eesti kultuuri konverentsil Torontos 1967 Kanada eestlaste ajaloolise koguteose väljaandmise projekti alustamisel.

Ta vaatles eestluse tekkimist ajaloolisest perspektiivist. Palju jääb selles arenguloos tõenäoliseks ja sageli ka oletuslikuks, eriti vanema ajaloo käsitluses. Juba rahvuse määramise kriteeriumid on väga ebamäärased ja kõikuvad. Ühed asetavad rõhu keelele, teised tõutuübile, kolmandad kultuurile ja on ka neid, kes sel puhul räägivad ainult vaimuomadustest või nn. rahvuskarakterist. Ta järeldab, et **fantaseerimist võib omale lubada ilukirjanik, kuid mitte teadlane**.

Ta küsib, kuhu kadusid antiikrahvad, kreeklased ja roomlased. Neid ei ole enam ja nende pärandust jagavad teised rahvad. Ükski nende keeltest pole ladina keel ega ole ka rooma rahvast. Eestlased olid vanasti vaid Eestimaa elanikud, kuid mitte rohkem. Rahvuse kujunemine on üks süntees keele ja kultuurisidemete kaudu, kuid kultuur on algelistes oludes suurel määral olenenud elatusvormist, mis meile on 2000 aastat olnud põllundus. **Oleme läbinisti talupojarahvas saja aastase haritlaskihiga pealispinnal.**

“Väljarändajad kaovad, kuid Eesti jääb.”

Ajalugu ja areng

Dr. Oskar Loorits leiab pigem psühholoogilisest seisukohast, et eesti rahva karakteri kujunemine algas Põhjala metsades, kus esialgu elati. Elu seal nõudis tugevust ja sitkust. Seal respektieriti loodust. Vaikuses arenes ilumeel. Tähtsaks peeti turvalisust. Hilisemad okupatsiooniajad tekitasid võitlusvaimu, kuid ka orjameelsust. Kahtlemata on suured vapustavad sündmused meie eluajal ka meid muutnud. Oleme saanud peamiselt linnarahvaks.

Ajale jalgu jäänud

Mai Võormann. Postimees, 30. juuni 2004.

Mõnda aega Ameerika Ühendriikides elades hämmastas mind meie rahvuskaaslaste ühtekuuluvustunne. Koos käidi haridusseltsi, vabadusvõitlejate klubi ja teab veel missuguste nimede all ning igal võimalikul juhul, erilise pidulikkusega muidugi Eesti Vabariigi aastapäeval.

Põhiosa kooskäijatest olid juba eakad inimesed, keda 1944. aastal uued tuuled kodumaast kaugele kandsid. Seepärast jäi paljudele kokkusaamistele mingi kurb maik man, justnagu vaataks ühe rahvakillu hääbumist. Jõuluõhtu sült ja verivorstidki maitseid teisiti kui kodus. Mis siin on lihtsalt jõulutoit, oli seal justkui eestluse mälestusmärk.

Just samasugune hääbumistunne tekkis ka siis, kui istusin Ann Arboris heade tuttavate juures ning lugesin Eesti Kirjanike Kooperatiivi välja antud teoseid. Nende muretsemine oli kunagi olnud ülim toetus ja lugupidamine eestlusele. Uues ajas – järeltulijad ju enamasti amerikaniseerunud, hea veel, kui veidi eesti keelt pursivad – mõjusid need rusuvalt. Eriti nii, keldririulitele paigutatuna, võõras ajas ja ühiskonnas üleliigsetena. Kellel õnnestus raamatud kodumaale mõnda raamatukokku annetada, oli õnnega koos, muidu sattunuks need paberihakkijasse või mine tea, ehk tuleroakski.

Eks ole ESTOga just niisama. Justkui tehakse midagi, ja tehakse kindlasti heas usus, aga mullalõhna asjalt enam ei vii. On ju selge, et koos vanema põlvkonnaga kaob ka üritus ise. Tegelikult ongi juba kadunud. Lääne poolt tulijad, aga nende pärusmaa ju üritus ongi, ei pea enam ESTOot ootama, et kodumaa hõngu tunda. Ehk oleks tulnud ESTOid uue aja saabudes ühe suurüritusega lõpetada, kära ja mürtsuga!

ESTO ukse saab muidugi kinni panna – aeg on sellest üritusest lihtsalt üle sõitnud. Laulupidudega nii teha ei saa, sest see on osa meist igaühest, ükskõik, kas me ise füüsiliselt lauluväljakul viibime või mitte. Aga laulupidudelgi on tegelikult mingi iga hinna eest tegemise maik juures. Eriti sellise segapudruna, kus rahvalaulude kõrval kõlavad poplaulud – needsamad, mida paar nädalat pärast laulupidu toimuval õllesummeril joomase peaga lauluväljakul jorutatakse.

Paneks õllesummeril ja laulupeo kohe ühte patta! Siis ei tuleks tunda piinlikkust, et laulupeol on väljak pooltühi. Eriti kui ilm vihmane ning kaamera püüab kramplikult presidendi, peaministri ja veel mõne tuntud tegelase külmast hangunud hardunud pilku.

Mingit remonti vajaks meie laulupidu kindlasti. Ehk pöörduks tagasi juurte juurde ning teeks ka vähem, aga paremini. Näiteks folkloorifestival Baltica ja Viljandi pärimusmuusika festival kõditavad rahvustunnet laulupeost enamgi. Ehk on siin mõttekoht edaspidiseks.